

Ο Ιερός Ναός Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στην ΑΣΔΗΜ

/ [Παιδεία και Πολιτισμός](#)

Εισαγωγή

Στην καρδιά ενός από τους σημαντικότερους στρατιωτικούς χώρους της Θεσσαλονίκης, στη σημερινή έδρα της Ανώτατης Στρατιωτικής Διοίκησης Ηπείρου και Μακεδονίας (ΑΣΔΗΜ), βρίσκεται ένας ναός που αντικατοπτρίζει τις μεγάλες ιστορικές μεταβολές της πόλης κατά τους δύο τελευταίους αιώνες. Ο σημερινός Ιερός Ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης προήλθε από μουσουλμανικό στρατιωτικό μετζίτ του 19ου αιώνα, το οποίο, μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης το 1912, μετατράπηκε σε ορθόδοξο ναό και εντάχθηκε στη λατρευτική ζωή του Ελληνικού Στρατού.

Η ιστορία του μνημείου εκφράζει με χαρακτηριστικό τρόπο τη μετάβαση από την ύστερη οθωμανική περίοδο στη νεότερη ελληνική πραγματικότητα. Το αρχικό οκταγωνικό οικοδόμημα δεν καταργήθηκε ούτε αντικαταστάθηκε, αλλά διατηρήθηκε και ενσωματώθηκε στις μεταγενέστερες οικοδομικές φάσεις. Χάρη στη διατήρηση αυτού του πυρήνα, ο ναός συγκαταλέγεται στα ελάχιστα σωζόμενα στρατιωτικά λατρευτικά κτίσματα της οθωμανικής περιόδου στη Θεσσαλονίκη και αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα δημιουργικής επανάχρησης ενός ιστορικού οικοδομήματος.

Ιδιαίτερη θέση στη φυσιογνωμία του κατέχει και ο ζωγράφος Πολύκλειτος Ρέγκος, ο οποίος εργάστηκε στον ναό τόσο κατά τα πρώτα βήματα της καλλιτεχνικής του πορείας όσο και τρεις δεκαετίες αργότερα, όταν είχε ήδη αναδειχθεί σε μία από τις σημαντικότερες μορφές της νεοελληνικής ζωγραφικής. Η παρουσία των έργων του, σε συνδυασμό με τη συνεχή λειτουργία του ναού επί περισσότερο από έναν αιώνα, προσδίδει στο μνημείο αξία που υπερβαίνει τα όρια της στρατιωτικής ιστορίας και το εντάσσει στην ευρύτερη ιστορία της εκκλησιαστικής τέχνης της Θεσσαλονίκης.

Το στρατιωτικό συγκρότημα του Κισλά

Μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα η περιοχή ανατολικά των βυζαντινών τειχών παρέμενε σε μεγάλο βαθμό εκτός του πυκνοδομημένου αστικού ιστού της Θεσσαλονίκης. Η εικόνα αυτή μεταβλήθηκε μετά τις στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις του σουλτάνου Μαχμούτ Β΄, ο οποίος, ύστερα από την κατάργηση του σώματος των γενιτσάρων το 1826, προχώρησε στη συγκρότηση νέου τακτικού στρατού σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Η αναδιοργάνωση αυτή συνοδεύθηκε από την ανέγερση νέων στρατώνων και διοικητικών εγκαταστάσεων σε ολόκληρη την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε από τη δεκαετία του 1830 το μεγάλο στρατιωτικό συγκρότημα του Κισλά (Kısık), το οποίο εξελίχθηκε στο σημαντικότερο στρατιωτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης μέχρι την απελευθέρωση της πόλης. Περιλάμβανε θαλάμους στρατωνισμού, διοικητικά κτίρια, αποθήκες, βοηθητικές εγκαταστάσεις και εκτεταμένους υπαίθριους χώρους για την

εκπαίδευση και τις επιθεωρήσεις των στρατιωτικών μονάδων. Η ίδρυσή του συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη της περιοχής έξω από τα ανατολικά τείχη και αποτέλεσε έναν από τους βασικούς άξονες της επέκτασης της Θεσσαλονίκης προς τις Εξοχές.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες της οθωμανικής κυριαρχίας το συγκρότημα εκσυγχρονίσθηκε σημαντικά. Σημαντικότερο έργο της περιόδου υπήρξε το νέο κτίριο του Στρατηγείου, το οποίο ολοκληρώθηκε το 1903 σε σχέδια του Ιταλού αρχιτέκτονα Vitaliano Poselli. Το επιβλητικό αυτό οικοδόμημα δεσπόζει μέχρι σήμερα στον χώρο και συγκαταλέγεται στα σημαντικότερα δείγματα της όψιμης οθωμανικής αρχιτεκτονικής της Θεσσαλονίκης.

Το μικρό οκταγωνικό μετζήτ, από το οποίο προήλθε ο σημερινός ναός, ήταν ήδη παλαιότερο. Βρισκόταν στη νοτιοδυτική πλευρά του στρατοπέδου και εξυπηρετούσε αποκλειστικά τις θρησκευτικές ανάγκες των μουσουλμάνων στρατιωτών. Η θέση του μέσα στο συγκρότημα και τα μορφολογικά του χαρακτηριστικά επιβεβαιώνουν ότι προϋπήρχε του Στρατηγείου και ενσωματώθηκε στον μεταγενέστερο σχεδιασμό του στρατοπέδου.

Η διαπίστωση αυτή είναι ουσιώδης για την ιστορία του μνημείου. Κατά καιρούς το μετζήτ αποδόθηκε λανθασμένα στον Vitaliano Poselli ή θεωρήθηκε σύγχρονο του Στρατηγείου. Η αρχιτεκτονική έρευνα οδηγεί, όμως, σε διαφορετικό συμπέρασμα. Ο Poselli σχεδίασε το διοικητικό κτίριο του στρατοπέδου και όχι το στρατιωτικό προσευχητήριο, του οποίου τόσο η ακριβής χρονολογία ανέγερσης όσο και ο αρχιτέκτονας παραμένουν άγνωστοι.

Το οθωμανικό στρατιωτικό μετζήτ

Το μετζήτ του Κισλά ανεγέρθηκε ως χώρος καθημερινής προσευχής των μουσουλμάνων στρατιωτών. Δεν προοριζόταν για τις μεγάλες συναθροίσεις της Παρασκευής ούτε είχε τον μνημειακό χαρακτήρα των μεγάλων τεμενών της Θεσσαλονίκης. Ανήκε στην κατηγορία των μικρών στρατιωτικών προσευχητηρίων, όπου η λειτουργικότητα υπερίσχυε της αρχιτεκτονικής επιδεικτικότητας.

Το οικοδόμημα είχε κανονική οκταγωνική κάτοψη, με εσωτερική διάμετρο περίπου 12,5 μέτρων και συνολική επιφάνεια περίπου 112 τετραγωνικών μέτρων. Καλυπτόταν από χαμηλό θόλο με μολύβδινη επικάλυψη, ενώ ο εσωτερικός χώρος φωτιζόταν από υψηλά γοτθίζοντα παράθυρα, χαρακτηριστικό γνώρισμα της εκλεκτικιστικής αρχιτεκτονικής που αναπτύχθηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά τον 19ο αιώνα.

Στη νοτιοανατολική πλευρά διαμορφωνόταν το μιχράμπ, δηλαδή η κόγχη που δήλωνε την κατεύθυνση της Μέκκας, ενώ πιθανότατα υπήρχε και ξύλινος άμβωνας (minbar) για την εκφώνηση του κηρύγματος. Η εσωτερική διάταξη ακολουθούσε

τον καθιερωμένο τύπο των μικρών μουσουλμανικών χώρων λατρείας, χωρίς ιδιαίτερη διακοσμητική ανάπτυξη.

Η οκταγωνική κάτοψη προσδίδει στο κτίριο ξεχωριστό αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον. Αν και η μορφή αυτή απαντά και σε άλλα οθωμανικά λατρευτικά οικοδομήματα ή μαυσωλεία, δεν αποτελεί τον συνήθη τύπο των στρατιωτικών μετζίτ. Η διατήρησή της έως σήμερα καθιστά τον ναό μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες περιπτώσεις μετατροπής και διατήρησης οθωμανικού στρατιωτικού λατρευτικού κτίσματος στη Θεσσαλονίκη.

Η μετατροπή σε ορθόδοξο ναό

Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, στις 26 Οκτωβρίου 1912, το στρατιωτικό συγκρότημα του Κισλά περιήλθε στον Ελληνικό Στρατό. Μαζί με τα υπόλοιπα κτίριά του διατηρήθηκε και το μουσουλμανικό στρατιωτικό μετζίτ, το οποίο προσαρμόσθηκε στις ανάγκες της νέας στρατιωτικής διοίκησης και μετατράπηκε σε ορθόδοξο ναό.

Η μετατροπή πραγματοποιήθηκε με σεβασμό στη βασική αρχιτεκτονική μορφή του

οικοδομήματος. Το μιχράμπ αντικαταστάθηκε από το ιερό βήμα, τοποθετήθηκε τέμπλο και ο εσωτερικός χώρος διαμορφώθηκε σύμφωνα με τις λειτουργικές απαιτήσεις της ορθόδοξης λατρείας. Οι επεμβάσεις αυτές δεν αλλοίωσαν τον χαρακτήρα του αρχικού κτίσματος, γεγονός που επιτρέπει ακόμη και σήμερα την αναγνώριση της οθωμανικής οικοδομικής του προέλευσης.

Οι διαθέσιμες πηγές μαρτυρούν ότι ο ναός λειτουργούσε ήδη πριν από τον Ιούλιο του 1916. Η αρχική αφιέρωσή του ήταν αποκλειστικά στον Άγιο Κωνσταντίνο, επιλογή που συνδεόταν τόσο με τον πρώτο χριστιανό αυτοκράτορα όσο και με τον στρατιωτικό χαρακτήρα του χώρου. Η προσθήκη της Αγίας Ελένης πραγματοποιήθηκε αργότερα, διαμορφώνοντας τη σημερινή επωνυμία του ναού.

Η μετατροπή του μετζίτ σε χριστιανικό ναό αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της πολιτισμικής και ιστορικής μετάβασης που γνώρισε η Θεσσαλονίκη μετά το 1912. Το οικοδόμημα δεν εγκαταλείφθηκε ούτε κατεδαφίσθηκε· διατήρησε τον λατρευτικό του προορισμό, υπηρετώντας πλέον την εκκλησιαστική ζωή και τις ποιμαντικές ανάγκες των στελεχών του Ελληνικού Στρατού.

Ο πρώτος διάκοσμος και ο Πολύκλειτος Ρέγκος

Η πρώτη ουσιαστική διαμόρφωση του εσωτερικού πραγματοποιήθηκε το 1916 με την κατασκευή του ξυλόγλυπτου τέμπλου. Την εικονογράφησή του ανέλαβε ο νεαρός τότε Πολύκλειτος Ρέγκος, ο οποίος βρισκόταν ακόμη στην αρχή της καλλιτεχνικής του πορείας. Η εργασία αυτή συγκαταλέγεται στα αρχαιότερα γνωστά εκκλησιαστικά έργα του και αποτελεί πολύτιμη μαρτυρία για τα πρώτα στάδια της δημιουργικής του εξέλιξης.

Οι δεσποτικές εικόνες του τέμπλου έφεραν την υπογραφή του ζωγράφου και αποτύπωναν ήδη βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικής του γραφής. Στην εκτέλεση του έργου συμμετείχε και ο πατέρας του, Νικόλαος Ρέγκος, γεγονός που προσδίδει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο σύνολο, καθώς πρόκειται για μία από τις πρώτες γνωστές συνεργασίες τους στον χώρο της εκκλησιαστικής τέχνης.

Το αρχικό τέμπλο απομακρύνθηκε κατά την επέκταση του ναού τη δεκαετία του 1970. Αρκετές, όμως, από τις εικόνες του διασώθηκαν και εξακολουθούν να φυλάσσονται στον ναό, αποτελώντας πολύτιμα τεκμήρια της πρώτης εικαστικής του διαμόρφωσης.

Η ανακαίνιση του 1948

Το 1948 ο Πολύκλειτος Ρέγκος επέστρεψε στον ίδιο ναό, αυτή τη φορά ως ώριμος και ήδη καταξιωμένος δημιουργός, για να φιλοτεχνήσει τον Παντοκράτορα στον θόλο. Η δεύτερη αυτή παρέμβασή του παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς μέσα στον ίδιο χώρο διασώζονται έργα που αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικές περιόδους της καλλιτεχνικής του διαδρομής. Η σύγκριση των πρώιμων εικόνων του τέμπλου με τον μεταγενέστερο Παντοκράτορα αναδεικνύει την εξέλιξη της τεχνοτροπίας του, την ωριμότητα της σύνθεσης και τη βαθύτερη εκφραστικότητα των μορφών.

Το γεγονός αυτό προσδίδει στον ναό ιδιαίτερη θέση στην ιστορία της νεοελληνικής εκκλησιαστικής ζωγραφικής, καθώς σπάνια διατηρούνται στον ίδιο λατρευτικό χώρο έργα του ίδιου καλλιτέχνη που απέχουν μεταξύ τους περισσότερες από τρεις δεκαετίες.

Η επέκταση του 1970-1972

Οι αυξανόμενες ανάγκες της στρατιωτικής κοινότητας κατέστησαν ανεπαρκή τον αρχικό χώρο του ναού. Για τον λόγο αυτό, μεταξύ των ετών 1970 και 1972 πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη οικοδομική επέμβαση σύμφωνα με σχέδια του αρχιτέκτονα Τίτου Σώχου.

Κεντρική επιδίωξη του σχεδιασμού υπήρξε η διατήρηση του ιστορικού οικοδομήματος και η ένταξή του στη νέα αρχιτεκτονική σύνθεση. Αντί να κατεδαφισθεί, το παλαιό μετζήτ ενσωματώθηκε στον διευρυμένο ναό, γύρω από τον οποίο αναπτύχθηκαν το νέο ιερό βήμα, ο νάρθηκας και οι απαραίτητοι βοηθητικοί χώροι. Παράλληλα κατασκευάστηκε νέο μαρμάρινο τέμπλο, ενώ αναδιαμορφώθηκε συνολικά ο εσωτερικός χώρος.

Οι εργασίες αυτές μεταμόρφωσαν την εξωτερική εικόνα του ναού, χωρίς να διακόψουν τη συνέχεια της ιστορικής του εξέλιξης. Η παλαιότερη οικοδομική φάση παραμένει μέχρι σήμερα αναγνώσιμη μέσα στη νεότερη κατασκευή, στοιχείο που προσδίδει στο μνημείο ιδιαίτερη αρχιτεκτονική αξία.

Chapelle de St. Georges
devant les cressons.

Οι νεότερες επεμβάσεις

Οι εργασίες συντήρησης και βελτίωσης συνεχίσθηκαν και κατά τις επόμενες δεκαετίες. Μετά τον σεισμό του 1978 πραγματοποιήθηκαν οι απαραίτητες επισκευές, ενώ το 1979 ο θόλος καλύφθηκε με χαλκό για την αποτελεσματικότερη προστασία του κτιρίου. Κατά τη δεκαετία του 1980 ανεγέρθηκε το κωδωνοστάσιο και ολοκληρώθηκαν συμπληρωματικές διαμορφώσεις του περιβάλλοντος χώρου.

Οι επεμβάσεις αυτές είχαν χαρακτήρα συντήρησης και λειτουργικής αναβάθμισης και όχι ριζικής ανακατασκευής, επιτρέποντας στο μνημείο να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες χωρίς να απολέσει τη φυσιογνωμία του. Η πορεία αυτή ολοκληρώθηκε στις 19 Φεβρουαρίου 2009, όταν, ύστερα από τις εργασίες αποκατάστασης, τελέσθηκαν τα εγκαίνια του ναού από τον μακαριστό Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Άνθιμο. Η σημερινή μορφή του αποτελεί το αποτέλεσμα διαδοχικών οικοδομικών φάσεων, οι οποίες διατήρησαν τον ιστορικό του χαρακτήρα και εξασφάλισαν τη συνέχιση της λειτουργίας του ως τόπου λατρείας.

Η αφιέρωση στους Αγίους Ισαποστόλους Κωνσταντίνο και Ελένη

Κατά τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του ο ναός ήταν αφιερωμένος αποκλειστικά στον Άγιο Κωνσταντίνο. Η επιλογή αυτή συνδεόταν τόσο με το πρόσωπο του πρώτου χριστιανού αυτοκράτορα όσο και με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του στρατιωτικού χώρου στον οποίο βρισκόταν. Ο Μέγας Κωνσταντίνος κατέχει μοναδική θέση στην ιστορία της Εκκλησίας, καθώς κατά τη βασιλεία του τερματίσθηκαν οι διωγμοί, αναγνωρίσθηκε η ελευθερία της χριστιανικής λατρείας και δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για τη δημόσια ανάπτυξη της εκκλησιαστικής ζωής.

Σε μεταγενέστερη περίοδο η αφιέρωση συμπληρώθηκε με το όνομα της Αγίας Ελένης, σύμφωνα με την καθιερωμένη εκκλησιαστική παράδοση που τιμά από κοινού τους δύο Ισαποστόλους. Η κοινή μνήμη τους συνδέεται κυρίως με την εύρεση του Τιμίου Σταυρού και την ανέγερση των πρώτων μεγάλων χριστιανικών προσκυνημάτων στους Αγίους Τόπους, γεγονότα που άσκησαν καθοριστική επίδραση στην εξέλιξη της χριστιανικής λατρείας.

Η αφιέρωση αποκτά ιδιαίτερη σημασία μέσα σε έναν στρατιωτικό χώρο. Οι Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη δεν προβάλλονται ως σύμβολα κρατικής ισχύος, αλλά ως πρόσωπα που συνέδεσαν την άσκηση της εξουσίας με τη διακονία της Εκκλησίας

και την προαγωγή του κοινού αγαθού. Με τον τρόπο αυτό ο ναός υπενθυμίζει διαχρονικά ότι η δύναμη αποκτά αληθινό περιεχόμενο όταν υπηρετεί την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και τον άνθρωπο.

Ο ναός στη ζωή της Ανώτατης Στρατιωτικής Διοίκησης Ηπείρου και Μακεδονίας

Από την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης έως σήμερα ο ναός αποτελεί το πνευματικό κέντρο του ιστορικού στρατιωτικού συγκροτήματος, το οποίο για περισσότερο από έναν αιώνα ταυτίστηκε με το Γ΄ Σώμα Στρατού και σήμερα αποτελεί την έδρα της Ανώτατης Στρατιωτικής Διοίκησης Ηπείρου και Μακεδονίας (ΑΣΔΗΜ). Παρά τις οργανωτικές μεταβολές που γνώρισε ο Ελληνικός Στρατός κατά τη διάρκεια του 20ού και του 21ου αιώνα, ο ναός εξακολουθεί να αποτελεί σταθερό σημείο αναφοράς για τη θρησκευτική ζωή της στρατιωτικής κοινότητας.

Στον χώρο του τελούνται η Θεία Λειτουργία, οι μεγάλες εορτές του εκκλησιαστικού έτους, οι δοξολογίες των εθνικών επετείων, οι αγιασμοί, τα μνημόσυνα και οι λοιπές ιερές ακολουθίες που συνοδεύουν την καθημερινότητα και τις επίσημες εκδηλώσεις των Ενόπλων Δυνάμεων. Με τον τρόπο αυτό ο ναός

παραμένει οργανικό στοιχείο της ζωής του στρατοπέδου και συνεχίζει να υπηρετεί τον ποιμαντικό σκοπό για τον οποίο λειτουργεί επί περισσότερο από έναν αιώνα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το οικοδόμημα δεν έπαυσε ποτέ να αποτελεί χώρο προσευχής. Παρά τις αλλαγές της πολιτικής εξουσίας, της διοικητικής οργάνωσης και της θρησκευτικής παράδοσης που εξυπηρετεί, ο βασικός του προορισμός παρέμεινε αμετάβλητος. Η ιστορική αυτή συνέχεια αποτελεί ένα από τα πλέον ξεχωριστά γνωρίσματα του μνημείου.

Η ιστορική και αρχιτεκτονική σημασία του μνημείου

Ο Ιερός Ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης κατέχει ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στα νεότερα μνημεία της Θεσσαλονίκης, καθώς συμπυκνώνει σε ένα ενιαίο οικοδόμημα διαδοχικές ιστορικές περιόδους της πόλης. Η οθωμανική στρατιωτική παρουσία, η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στο ελληνικό κράτος, η προσαρμογή του χώρου στις ανάγκες της ορθόδοξης λατρείας και οι επεμβάσεις του 20ού αιώνα συνυπάρχουν αρμονικά, χωρίς να διαγράφουν τα ίχνη της προηγούμενης εποχής.

Η σημαντικότερη αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα του ναού είναι ότι ο αρχικός οθωμανικός πυρήνας διατηρήθηκε και ενσωματώθηκε στις μεταγενέστερες επεκτάσεις. Έτσι, το μνημείο δεν αποτελεί απλώς μία νεότερη εκκλησία που οικοδομήθηκε στη θέση παλαιότερου κτίσματος, αλλά ένα οικοδόμημα στο οποίο παραμένουν ορατές οι διαδοχικές φάσεις της ιστορίας του. Η ιδιαιτερότητα αυτή το καθιστά μία από τις χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις διατήρησης και επανάχρησης οθωμανικού στρατιωτικού λατρευτικού κτίσματος στη Θεσσαλονίκη.

Στη σημασία αυτή προστίθεται και η παρουσία έργων του Πολυκλείτου Ρέγκου, τα οποία συνδέουν τον ναό με την εξέλιξη της νεοελληνικής εκκλησιαστικής ζωγραφικής κατά τον 20ό αιώνα. Η συνύπαρξη των πρώιμων και των ώριμων έργων του ίδιου καλλιτέχνη στον ίδιο χώρο αποτελεί σπάνιο τεκμήριο της δημιουργικής του πορείας.

Η σημασία του μνημείου εκτείνεται πέρα από την ιστορία της στρατιωτικής αρχιτεκτονικής και της εκκλησιαστικής τέχνης. Η διατήρηση και η προσαρμογή του σε νέα χρήση, χωρίς να χαθεί η ιστορική του ταυτότητα, αναδεικνύουν έναν διαφορετικό τρόπο προσέγγισης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Ο ναός διατηρεί ορατά τα ίχνη των διαδοχικών περιόδων της ιστορίας του, προσφέροντας μια σπάνια μαρτυρία της εξέλιξης της Θεσσαλονίκης από την ύστερη οθωμανική περίοδο έως τη σύγχρονη εποχή.

Συμπεράσματα

Ο Ιερός Ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης της Ανώτατης Στρατιωτικής Διοίκησης Ηπείρου και Μακεδονίας (πρώην Γ΄ Σώματος Στρατού) αποτελεί ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα νεότερα εκκλησιαστικά μνημεία της Θεσσαλονίκης. Η ιστορία του αποτυπώνει με σαφήνεια τις βαθιές πολιτικές, κοινωνικές και θρησκευτικές μεταβολές που γνώρισε η πόλη από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα.

Η διατήρηση του οθωμανικού πυρήνα, η μετατροπή του σε ορθόδοξο ναό μετά το 1912, η σύνδεσή του με τη διαχρονική παρουσία του Ελληνικού Στρατού και η καλλιτεχνική συμβολή του Πολυκλείτου Ρέγκου συνθέτουν μία φυσιογνωμία μοναδική για τη Θεσσαλονίκη. Κάθε ιστορική φάση άφησε το αποτύπωμά της χωρίς να εξαφανίσει την προηγούμενη, δημιουργώντας ένα μνημείο στο οποίο η ιστορία παραμένει ευανάγνωστη.

Πάνω απ' όλα, όμως, ο ναός παραμένει ζωντανός χώρος λατρείας και προσευχής. Επί περισσότερο από έναν αιώνα συνοδεύει την πνευματική ζωή των ανθρώπων που υπηρετούν στις Ένοπλες Δυνάμεις, διατηρώντας αδιάκοπη τη λειτουργική του παρουσία. Η συνέχεια αυτή αποτελεί το σημαντικότερο γνώρισμα της ιστορίας του και αποδεικνύει ότι το μνημείο εξακολουθεί να υπηρετεί τον σκοπό για τον οποίο

εντάχθηκε στη ζωή της στρατιωτικής κοινότητας.

Κείμενο: Γραφείο Αναδείξεως και Προβολής των Ιερών Προσκυνημάτων της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης

Πηγή πληροφοριών και φωτογραφιών:

- 1. Πρωτοπροσβύτερος Ιωάννης Καραγιάννης, Στρατιωτικός Ιερέας ΑΣΔΗΜ**
- 2. Ιεροψάλτης Θωμάς Μούτσιος**